

Asia: HE 2/2026 vp Hallituksen esitys eduskunnalle laiksi julkisista hankinnoista ja käyttöoikeussopimuksista annetun lain muuttamisesta ja siihen liittyviksi laeiksi

Vöyrin kunnan kirjallinen asiantuntijalausunto

Vöyrin kunnanhallitus on 3.3.2025 antanut lausunnon hankintalain päivitysehdotuksesta. Vaikka on nähty, että päivitysehdotukseen sisältyy myönteisiä muutosehdotuksia niin, keskeiseksi ongelmaksi muodostuu lausunnon perusteella mekaaninen vähimmäisomistusraja sidosyksiköissä (ns. inhouse-yhtiöt).

Mekaaninen vähimmäisomistusraja sisältyy muuttumattomana hallituksen esitykseen 2/2026.

Vöyrin kunnan kannalta mekaaninen vähimmäisomistusraja on erityisen ongelmallinen ja tulee todennäköisesti lain voimaan tullessa tarkoittamaan tiettyjen, tällä hetkellä sidosyksiköissä järjestettyjen toimintojen siirtämistä kunnan omaksi toiminnaksi.

Kielelliset olosuhteet

Hallituksen esityksessä ei ensinnäkin riittävästi huomioida kielellisiä olosuhteita. Vöyrin kunnan enemmistökieli on ruotsi ja on välttämätöntä, että palvelut järjestetään molemmilla kansalliskielillä kunnassa. Sidosyksiköt ovat keino järjestää palvelut niin, että ne turvataan molemmilla kansalliskielillä. Yksityiset markkinat eivät ole tästä näkökulmasta toimivat koska potentiaalinen markkina-alue ruotsinkielellä on pieni Suomessa. Kunta on viimeisen vuoden aikana kartoittanut mm. taloushallinnon markkinoita ja yksityiseltä markkinoilta ei löydy riittävästi toimijoita, jotka tarjoavat kunnan taloushallintopalvelua kokonaisuudessaan ruotsin kielellä. Tältä osin vaihtoehtoisiksi jää ainoastaan kaksi: kunnan oma toiminta tai sidosyksikköhankinta.

Kuntien yhteistoiminta

Hallituksen esityksessä ja sen perusteluissa ei huomioida riittävässä määrin myöskään sitä tosiasiaa, että useimmat sidosyksiköt on perustettu nimenomaan kuntien yhteistyön edistämiseksi ja yhteistoimintaelimeksi. Sidosyksikkö kuntien yhteistoiminnan muotona on tehokas tapa järjestää kuntien välistä yhteistyötä. Osakeyhtiö on vakiintunut organisaatiomuoto, jolla on tuotu yksityisen sektorin hyvät käytännöt julkiselle sektorille. Tällaisia hyviä käytäntöjä ovat selkeät vastuut sekä yhtiön sisällä että suhteessa kuntaomistajiin, talousnäkökulman korostuminen toiminnassa ja liiketalouden periaatteiden jalkauttaminen toimintaan sekä erityisesti tehokkuusajattelun tuominen julkiseen toimintaan. Mikäli osakeyhtiömuoto lainsäädännön keinoin suljetaan pois yhteistoimintamuotona, vaihtoehtoina kunnallisessa yhteistoiminnassa on lähinnä kuntayhtymämalli tai isäntäkuntamalli. Nämä ovat kuitenkin hallinnollisesti ”raskaampia” organisaatiomalleja kuin osakeyhtiö, joten pienen tai pienemmän kunnan vaihtoehtoksi jää todennäköisesti yhteistyön päättäminen ja kyseisen toiminnan järjestäminen jatkossa kunnan omana toimintana. Siirtyminen ostopalveluihin ja toiminnan järjestäminen kilpailutuksen kautta

markkinoilta ei sovellu kyseisen toiminnan luonteeseen ja hallitukseen esityksen tavoitteet jäävät tästä syystä todennäköisesti toteutumatta. Erityisesti talouden näkökulmasta vaihtoehtoiset organisaatiomallit tai toiminnan siirtäminen kunnan omaksi toiminnaksi eivät lisää taloudelliset tehokkuutta ja arvioidut säästöt hallituksen esityksessä jäänevät toteutumatta.

Kuntien yhteistoiminta, joka on järjestetty sidosyksikkömuodossa osakeyhtiönä, täyttää aina tietyt tunnusmerkit:

- 1) sidosyksikön perustamissopimukseen, yhtiöjärjestykseen tai vastaavaan on kirjattu tavoite, että yhtiö on voittoa tavoittelematon. Taloudellista tehokkuutta ei mitata liikevoiton kautta vaan tyypillisesti kuntien maksuosuuksien kautta
- 2) sidosyksikön toiminta on maantieteellisesti rajattu esimerkiksi työssäkäyntialueelle, maakunnan tai muutaman maakunnan alueelle
- 3) omistusosuudet sidosyksikössä perustuvat kuntien asukaslukuun
- 4) kuntien maksuosuudet sidosyksikölle perustuvat asukaslukuun tai eräissä tapauksissa suoriteperusteiseen omakustannushintaan.

Kun kunnallinen sidosyksikkö täyttää nämä tietyt tunnusmerkit, niihin ei tulisi soveltaa mekaanista vähimmäisomistusrajaa. Vöyrin kunnan asukasmäärän mukaisesti kunnan omistusosuus on useissa sidosyksiköissä 3-6 %. Maakunnan keskustaupunki Vaasa on suurin omistaja (jopa enemmistöomistaja) kaikissa em. sidosyksiköissä. Tyypillisesti ehdotettu muutos ei vaikuta keskustaupungin asemaan ja toimintaan, mutta kaikki pienet kunnat joutuvat muutoksen kohteeksi. Muutuskustannusten lisäksi pienten kuntien kohdalla toiminta järjestetään jatkossa todennäköisesti korkeammalla kustannustasolla. Hankintalain muutosehdotus on siten erityisen haitallinen nykyisessä taloustilanteessa.

Vöyrin kunnan näkemyksen mukaan mekaanista vähimmäisomistusrajaa sidosyksiköissä ei tulisi sisällyttää hankintalakiin. Mikäli tällainen mekaaninen vähimmäisomistusraja kuitenkin sisällytetään hankintalakiin, niin tietyt tunnusmerkit täyttävät sidosyksiköt tulisi ainakin rajata muutoksen ulkopuolelle.

Vöyri, 17.3.2026

Jan Finne
kunnanjohtaja